

**Byggnadsminnesförklaring av Ersk-Matsgården, fastigheten
Lindsjön 1:13, Hassela socken, Nordanstigs kommun**

Fråga om byggnadsminnesförklaring av Lindsjön 1:13,
Hassela socken, Nordanstigs kommun har väckts 1983-02-18 av
Länstyrelsen.

Förslag till skyddsföreskrifter har remitterats 2001-01-25.

Fastighetens ägare Nordanstigs kommun samt förvaltare Stiftelsen Ersk-
Matsgården har godkänt byggnadsminnesförklaring med föreslagna
skyddsföreskrifter 2001-04-02. Även stadsarkitektkontoret har underhand
tillstyrkt förslaget.

Riksantikvarieämbetet har tillstyrkt förslaget till byggnadsminnesförklaring.

Länstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap 1 § kulturminneslagen fastigheten
Lindsjön 1:13, Hassela socken, Nordanstigs kommun för byggnadsminne och
meddelar enligt 3 kap 2 § samma lag skyddsbestämmelser enligt bilaga 1.

Länstyrelsen lämnar råd och anvisningar för byggnadernas och markens
underhåll. Även länsmuseet kan rådfrågas.

Om särskilda skäl föreligger får länstyrelsen enligt 3 kap 14 § lämna
tillstånd till ändring av byggnadsminne.

Enligt 3 kap 21 § kulturminneslagen gäller detta beslut omedelbart även om
det överklagas.

Detta beslut kan överklagas hos länsrätten. Hur man överklagar framgår av
bilaga 2.

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen. I beslutet deltog landshövding Lars Eric Ericsson samt ledamöterna Ingrid Liljegräas, Yngve Nilsson, Inga Hagström, Åke Bengtsson, Marie-Louise Dangardt, Håkan Larsson, Sigvard Ring, Björn Brink, Lars-Erik Häggblom, Anita Hemphälä och suppleanterna Kjell Höglin och Jan Olof Karlsson Fält.

Byggnadsminnesutredningen utfördes av Carl-Magnus Gagge och Daniel Olsson. I den slutliga beredningen deltog även länsrådet Monica Robin Svensson, länsantikvarie Erik Nordin samt Ann Christin Gagge, föredragande.

Lars Eric Ericsson

Ann Christin Gagge

Bilagor

Skyddsbestämmelser inkl situationsplan och beskrivning
Hur man överklagar

Kopia till

Stiftelsen Ersk-Matsgården, c/o Boerje Bohlin, Box 74, 820 70 Bergsjö
Nordanstigs kommun, byggnadsnämnden
Nordanstigs kommun, kulturnämnden
Lantmäterimyndigheten i Hudiksvall, Box 1132, 824 13 Hudiksvall
Riksantikvarieämbetet
Länsmuseet Gävleborg
Hudiksvalls museum
Länsstyrelsen, plan

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax
801 70 GÄVLE	Borgmästarplan	026-17 10 00	026-61 13 10

ERSK-MATS

Lindsjön 1:13

Hassela socken, Nordanstigs kommun

Ersk-Mats från sydost. Foto: Michael Ahne 1997.

Ersk-Matsgården i Lindsjön, Hassela socken, är ett representativt, men idag sällsynt exempel på en ensamgård i skogen vid 1800-talets mitt. Gården har nämligen inte genomgått några större förändringar sedan denna tid och är utomordentligt välbevarad. En dendrokronologisk datering har visat att Ersk-Mats äldsta delar härrör från 1770-talets slut, dvs från tiden när gårdens anlades, men att merparten av byggnaderna är uppförda i etapper under 1800-talets första hälft.

Gården har som helhet stort byggnadshistoriskt värde då den står kvar på ursprunglig plats med ett stort antal byggnader bevarade. Gårdsanläggningen uppfördes ursprungligen enligt principen en funktion per byggnad. Ersk-Mats är också intressant ur social- och samhällshistoriska perspektiv då gården tydligt berättar om bostadsförhållanden och byggnadsskick vid mitten på 1800-talet i en skogsbygd. Livet här präglades i hög grad av självhushållning och detta märks även i byggnadernas utformning. Byggnaderna på gården uppfördes med virke av hög kvalitet av personer med stort hantverkskunnande. Uppfinningsrikedomen var stor och om detta vittnar inte minst en rad sinnrika tekniska detaljlösningar. Gården präglas också av en stor mängd autentiska byggnadsdetaljer. Typiskt för gården är också att man använt tränaror istället för spik i stor utsträckning, exempelvis vid sammansfogning av paneler samt portar och dörrar.

På gården finns idag: Två bostadshus; "Norr på gården" och "Yst på gården", ladugårdskomplex med bryggstuga; innehållande bl a loge med tröskvandring, ladugård, småfåhus mm, Stallsbyggnad; innehållande stall, slaktbod, avträde och pigkammare, vagnslider, vedbod, härbre, sommarladugård, jordkällare och bastu. Intill den brukade marken som omger gården ligger tre lador. Till går-

den hör dessutom ett rekonstruerat vattenverk med linstamp och skäkt, kvarn, såg och spånhyvel. Merparten av byggnaderna är uppförda i timmer som tidigare varit rödmålat. Taken består i flertalet fall av pannplåt som på 1970- och 80-talet fick ersätta de spåntak som byggnaderna tidigare hade. Bostadshuset "Yst på gården" har ett bevarat brädtak under den nuvarande taktäckningen.

Flertalet byggnader har välbevarade interiörer där patinan utgör ett viktigt inslag. Vid renoveringen på 1980-talet valde man att återställa bostadshuset "Norr på gården" till 1850-talets utseende med oinredd klädkam-

mare, kök med tillhörande handkammare samt två gavelkammare. I bostadshuset "Norr på gården" finns konstnärliga värden med ett väggmåleri utfört 1846 av den i trakten boende rättviksmålaren Hans Olsson, "DalHans" kallad. Dessa målningar togs fram och konserverades vid den senaste renoveringen.

Bostadshuset "Yst på gården" fick vid renoveringen behålla sin prägel efter en ombyggnad 1906. Denna del präglas således av tidstypiska pärlspontpaneler i tre rum och en jugendtapet i den södra stugan. I rummet längst mot söder har dock en tapet från 1800-talets mitt återställts av konservator.

Ladugårdskomplexet är ett gott exempel på hur Hasselabönderna vid mitten av 1800-talet började sammanföra många funktioner till en byggnad som sedan försågs med ett högt valmat tak. Byggnaden har härigenom stort byggnadsteknikhistoriskt värde med ett komplicerat system av bärande stommar och timmerkonstruktioner. Den bevarade tröskvandringen i markplanet har ett betydande teknikhistoriskt värde. I byggnaden finns dessutom en bevarad vattenpump i trä. Bryggstugan har en restaurerad bakugn med murpanna. Den nya ladugården har dessutom stort byggnadsteknikhistoriskt värde med sin konstruktion där stående bjälkar bär upp taket utanför den timrade ytterväggen. Hela konstruktionen vilar på höga pelare av sten. Denna konstruktionslösning är typisk för Hassela socken och förekommer ej i grannsocknarna.

1. Bostadshuset "Norr på gården"
2. Bostadshuset "Yst på gården"
3. Ladugårdskomplexet
4. Stallet
5. Vedboden
6. Härbret
7. Sommarladugården
8. Vagnslidret

(Hus nr 13, bastun, syns omarkerat i bildens övre del). Teckning av Martin Holmer.

Stallsbyggnaden har också välbevarade interiörer med exempelvis stall med krubba, avträde med fem skåror samt pigkammare utan eldstad med sot- och runskrift i taket. Av övriga byggnader bör vattenverket nämnas. Trots att det är rekonstruerat och ligger utanför området är det ändå en viktig del av gårdsanläggningen Ersk-Mats. För upplevelsen av gården är även den gräsbevuxna gårdsplanen samt kringliggande odlingsmark med tillhörande trädgårdsgräddor/fastbandhagar av stort värde. Intill ångsmeden finns dessutom en storhässja för torkning av korn rekonstruerad.

Trots att Ersk-Mats inte är någon finngård i egentlig bemärkelse bär den ändå vissa spår av den byggnadskultur svejdefinnarna tillämpade. Här skall endast nämnas gårdsbyggnadernas oregelbundna placering, husens stora antal samt att det på gården tidigare även har funnits en ria.

Alla dessa välbevarade byggnader med tillhörande interiörer och tekniska konstruktioner har ett stort miljöskapande värde för upplevelsen av gården och samtidigt ett pedagogiskt värde för att vi skall kunna förstå hur tidigare generationer levte och verkade. Sammantaget gör detta en byggnadsminnesförklaring av gården synnerligen angelägen.

SKYDDSBESTÄMMELSER

Skyddsområde

Skyddsområdet omfattar hela fastigheten Lindsjön 1:13, Nordanstigs kommun, enligt karta nedan.

Skyddsbestämmelser

Skyddsbestämmelserna omfattar bostadshusen "Norr på gården" och "Yst på gården", ladugårdskomplexet och bryggstugan, stallet, sommarladugården, vagnsboden, vedboden, härbret, bastun, jordkällaren och lada västerut, lada österut och lada söderut.

1. Byggnaderna får inte rivas, flyttas, byggas om eller på annat sätt förändras till sin exteriör.
2. Ändring av byggnadernas rumsindelning eller andra åtgärder som innebär ingrepp i bärande stomme får inte göras.
3. I byggnaderna får fast inredning såsom golv, vägghälsor, tak, dörrar, lister, foder, eldstäder etc inte borttagas eller på annat sätt förändras. I samtliga rum i de två bostadshusen får väggmålningar eller tapeter inte borttagas, övermålas, överklistras eller på annat sätt förändras.

För förändring av äldre ytskikt genom målning etc krävs länsstyrelsens tillstånd.

4. Byggnaderna och hägnaderna skall i samråd med länsstyrelsen underhållas så att de inte förfaller. Vård och underhållsarbeten skall utföras med sådana material och metoder att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
5. Skyddsområdet skall hållas i sådant skick att miljöns karaktär inte försvakas. För markingrepp krävs länsstyrelsens tillstånd. Inom skyddsområdet får ytterligare byggnader inte uppföras.

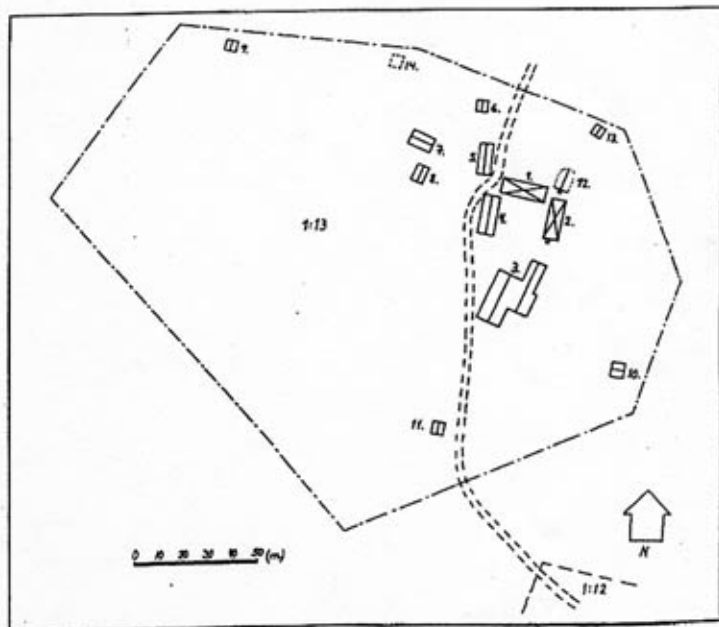
Kommentarer

Syftet med skyddsbestämmelserna är att anläggningen skall bevaras i detalj såväl exteriört som interiört. Detta gäller således även byggnader som t ex ladugård, stall, vedbod, lador och jordkällare. Anledningen

till detta är att anläggningens kulturhistoriska värde till stor del består av den unika helhetsbild som gården kan ge av livet på en gård vid 1800-talets mitt, där varje hus hade sin specifika funktion och utformning. Varje förändring riskerar att försvaka denna bild. Därför är även åtgärder som uppsättande av takrännor, armatur samt väggfasta skåp och hyllor etc tillståndspliktiga för att länsstyrelsen skall få tillfälle att medverka till lämplig utformning och placering.

Värden av skyddsområdet skall syfta till att bevara miljöns äldre karaktär. Gårdsplanen bör behålla sin nuvarande enkla utformning utan ytterligare planteringar på eller närmast omkring gräsplanen. Förutom skyddsområdet omges byggnaderna av mark som utgör ett värdefullt komplement till den totala miljön.

Om särskilda skäl finns får länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § kulturminneslagen lämna tillstånd till ändring av byggnadsminne i strid med gällande skyddsbestämmelser.

Karta över skyddsområdet

1. Bostadshuset "Norr på gården"
2. Bostadshuset "Yst på gården"
3. Ladugårdskomplexet och bryggstugan
4. Stallet
5. Vedboden
6. Härbret
7. Sommarladugården

8. Vagnslidret
9. Lada västerut
10. Lada österut
11. Lada söderut
12. Jordkällaren
13. Bastun
14. Rester av smedjan